
Nordiske Udkast

Tidsskrift for kritisk samfundsforskning – Årgang 51, nr. 1

Morten Nissen

Fremstilling af motiver

Tiltrædelsesforelæsning 12. august 2022

Resume

*Teksten her er manuskriptet til min tiltrædelsesforelæsning som professor i pædagogisk psykologi på DPU, august 2022, tilføjet en epilog. Forelæsningen gengiver i det store hele pointer fra den bog jeg udgiver her i 2023, *Rearticulating Motives*. Først sættes den i kontekst af humanioras aktuelle krise, hvor DPU hævdes at have særlige potentialer fordi vi repræsenterer en form for samfunds- og kulturteori som forholder sig til praksis – hvor standardiserende vidensformer dominerer, men efterlader et udækket behov for syntetiserende, reflektive, dialogiske og skabende kompetencer. Jeg hævder at disse potentialer må indløses ved at fastholde et ideal om objektivitet, snarere end stille os tilfredse med begreber der kun signalerer abstrakte negationer. Dernæst diskuterer jeg objektivitetsspørgsmålet i motivationspsykologien, hvor det paradoksale projekt at gøre det subjektive objektivt oftest realiseres som en 'grænseobjektivitet', med begreber der danner relæ (fx 'energi') og skjuler deres disciplinerende og/eller utopiske funktion. Heroverfor foreslås en meta-objektivitet, som 'post-psykologisk' refleksion af forskellige videns- og fremstillingsformer. Den sidste del af forelæsningen udfolder det perspektiv ved at analysere praktiske fremstillinger af motiver, i æstetiske aktiviteter som omsorg for og med unge rusmiddelbrugere. Æstetikken betragtes som en måde at metareflektere aktiviteter og motiver, herunder også at overskride rammerne for 'behandling' (fx af 'afhængighed') i retning af bredere omsorgsfællesskaber med mere diverse meningssammenhænge.*

Nøgleord

Motivation, æstetik, objektivitet, post-psykologi, humaniora, reartikulation

Indledning - Humanioras krise

Kære publikummer og – nye og gamle – diskussionspartnere!

I den næste times tid vil jeg holde en forelæsning til den bredere offentlighed – altså jer her i salen, plus jer ude i cyberspace – i anledning af at jeg nu er ansat som professor. I modsætning til før, hvor jeg siden 2014 var professor MED SÆRLIGE OPGAVER (MSO). Udover selve det at være ansat og anerkendt som deltager i en så vigtig institution som DPU, kan jeg altså nu glæde mig over at være 'uden særlige opgaver' – så jeg kan kaste mig over det mere almene og fordybe mig mere i det individuelle.

Som annonceret vil jeg tale om motivation, motiver og æstetik. Men først må jeg melde noget ud om hvad det er for en slags faglighed, som jeg taler om og ud fra. En yngre kollega gav mig det gode råd, at det er nu, jeg skal bestemme, hvor skabet skal stå. Og det ER faktisk vigtigere end nogensinde at komme på banen og forholde sig til den faglighed, som kvalificerer pædagogik og omsorgspraksis.

Det man kalder velfærdsfagene er som bekendt i krise. De er ueftertragtede, dårligt understøttet og dårligt lønnede. Ikke engang en coronakrise kunne bevæge en socialdemokratisk regering til at gøre noget ved sygeplejerskernes vilkår da de strejkede sidste år. Det har selvfølgelig mange årsager. Jeg tror det er en del af det mere generelle problem, at mens vi i min tid er blevet meget bedre til målrettet, veldefineret og målbar produktion, så er vi samtidig snarere blevet dårligere til at drage omsorg for os selv og hinanden, og for vores livsgrundlag.

En af de mange måder det kommer til udtryk på, er også krisen for humaniora. De fagligheder, som handler om os selv, om menneskelivet, ikke som naturprocesser, men som kulturelle livsytringer, værdier, fremstillinger og problematikker – de betragtes mindre og mindre som værdifulde kvalifikationer på arbejdsmarkedet, eller som værd at investere i at udvikle gennem forskning. Har man en PhD i historie, kan man fx MÅSKE få job, hvis man også kan lidt med IT, og ellers virker nogenlunde omgængelig. Nedskæringer på universiteterne rammer hver gang humaniora, på sundhedsfagene rammer det selvfølgelig mest Folkesundhedsvidenskab, og på CBS går det ud over filosofi og kommunikation. Af den samlede pulje til forskning går en stadig større andel til natur- og tekniske videnskaber, og heraf styres igen langt det meste af private fonde og firmaer. Helge Sanders ulyksalige motto 'Fra forskning til faktura' er mere omfattende og dybtgående, end mange forestiller sig.

DPU står derfor også på et vigtigt sted, som et humanistisk institut der arbejder med pædagogik og omsorg. Ikke bare i en udsat position, men også omvendt en nøgleposition i bestræbelserne på at vende den udvikling, fordi vi forbinder humanioras

klassiske lærdom med praksis. Den udfordring må vi tage på os – eller gå til grunde. Jeg tænker, at det er min opgave at bidrage til det projekt, og det kan jeg blandt andet gøre ved at sætte ord på, hvad en humanistisk faglighed kan være, og hvordan den kan bidrage til pædagogik og omsorg.

Det er aktuelt på mange måder. Blandt andet er vi her i afdelingen for pædagogisk psykologi for tiden i gang med hvad man kunne kalde en 'branding' øvelse. Vi er i ved at revidere studieordningen, og i den forbindelse må vi kunne forklare hvad pædagogisk psykologi er. Ikke mindst netop fordi pædagogisk psykologi her på DPU har en meget speciel profil, sammenlignet med de fleste andre steder, fordi den mest er forankret i en humanistisk faglighed. Formelt set er jeg blevet professor i *Educational Psychology*, men hvis jeg selv skulle vælge, ville jeg nok snarere kalde det *Teoretisk og Praktisk Psykologi*. Eller måske endda *post-psykologi*. Og hvad er nu det?

Tillad mig at begynde med hvad der nok mest ligner et par nørdede karikaturer. Jeg var en tur i Wien her i sommerferien, og besøgte selvfølgelig Sigmund Freud museet. Jeg fandt også denne installation på designmuseet *Museum für Angewandte Kunst*, lavet af kunstnergruppen GELITIN – og jeg kunne slet ikke modstå deres opfordring til at tage en tur på briksen.

Specielt da jeg havde en varm erindring om MAUS, et absolut hovedværk i tegneseriekunsten, hvor Art Spiegelman (1986) bl.a. viser hvordan han bliver en lille dreng når han sidder hos sin SHRINK og snakker om sine neuroser (som alle andre middelklasse-jøder i 70'ernes New York). Men også hvordan han vokser når terapeuten hjælper ham med hans kunstneriske projekt om at skildre sin fars oplevelser i Auschwitz.

Nå men tilbage til Freuds briks. Jeg er sørme også blevet den lille her, når jeg sådan sætter mig midt i en af de vigtigste traditioner i det tyvende århundredes psykologiske kultur. Ligesom det er tilfældet med de store religioner, så er man jo slet ikke færdig med at forstå sådan en tradition, og hvad den evt. kan bidrage med til det humanistiske projekt, bare fordi man har nogle nok så relevante indvendinger, når man tager den på ordet.

Heldigvis kunne jeg trøste mig med den tykke bog på et vanskeligt tysk, som jeg havde taget med på ferie, nemlig Theodor Adornos teori om æstetik. Her fandt jeg til min overraskelse – husk på, jeg er kun amatør-filosof – en interessant kritik af psykoanalysens tilgang til kunst, selv om Adorno ellers er kendt som en af forfædrene til det man senere kaldte 'Freudo-Marxismen'

Den [psykoanalysen] afdækker fænomener, men den rækker ikke til fænomenet kunst. Den ser kun kunstværker som kendsgerninger, men den forsømmer disses egen **objektivitet**, deres stemthed, deres formniveau, deres kritiske impulser, deres forhold til den ikke-psykiske realitet, til syvende og sidst deres idé om **sandhed**. Til den kunstmalerinde, som – under pakten om fuld oprigtighed mellem analysand og analytiker – hånede de dårlige graveringer, som Wien ødelagde sine mure med, forklarede den [psykoanalysen], at det ikke er andet end aggression fra hendes side. Kunstværker er uden sammenligning langt mindre afbildning af

kunstnerens og dennes ejendom(melighed), end en doktor forestiller sig, der kun kender kunstneren fra briksen. Adorno, 1972, s. 21 (min oversættelse og mine fremhævninger)

Altså: Adorno hævder, at psykoanalysen psykologiserer kunsten, fordi al dens viden kommer fra terapien. Kunstens objektivitet og dens idé om sandhed forsvinder. Det syntes jeg var ret spændende at læse, af to grunde. Dels fordi jeg har et projekt kørende, som handler om eksperimenter med nye måder at bruge kunstens objektivitet og sandhed når man laver behandling eller terapi, eller nærmere, når man udvikler og udvider terapi, hvilket man har brug for når terapien handler om motiver. Det vender jeg tilbage til om lidt.

Men dels også fordi jeg kort forinden havde læst Tanya Zittoun og Paul Stenner skrive om Vygotskys kunstpsykologi og hans forhold til især Shakespeares Hamlet. Et forhold der var så vigtigt for ham, at de allersidste ord han skrev inden han døde af tuberkulose i 1934 – få år før Stalinprocesserne ellers nok ville have fået ram på ham (han var jo både jødisk og rebelsk) – var: ”The rest is silence”.

Zittoun og Stenner skriver

Vygotsky satte en læsning af Hamlet, en meget personligt investeret ressource, i centrum af sit projekt med at demonstrere at kunst kan være en social og kulturel følelseteknik. Alligevel opnår det ‘objektivitet’ (i Vygotskys særlige betydning af kunstværkets ‘upersonlige’ psykologi), fordi det fokuserer på de mekanismer, ved hjælp af hvilke tilskuerens følelser kanaliseres, pirres, og forløses – kunstens psykologi skal derfor være en (teknisk) ’videnskab’ som studerer et redskab designet til at forandre psyken i overensstemmelse med samfundsmæssige konstruerede former. (Zittoun & Stenner, 2021, 234)

Altså, Vygotskys fokus var på kunstens ‘objektivitet’, på de ’mekanismer’ den rummer i sit materiale og sin form, og som gør den til en følelsernes sociokulturelle teknologi. Ganske rigtigt skriver Vygotsky da også i indledningen til hans bog om kunstens psykologi

Jeg vil prøve at studere kunstens rene og upersonlige psykologi³, uden reference hverken til forfatteren eller læseren, men kun ved at se på kunstværkets form og materiale. (...) Den teoretiske og anvendte kunstpsykologi belyser alle de mekanismer som virker gennem kunsten og bør også danne grundlag for alle discipliner som beskæftiger sig med kunst. (Vygotsky, 1974 [1925], 5)

Så det er noget helt andet end psykoanalysen: Kunstens objektive mekanismer. Men så var det, at jeg ikke kunne dy mig for også at læse den dér note [3]. Her skriver Vygotsky

Note [3]: Med en lignende metode genskabte Sigmund Freud humorens psykologi i hans bog *Vitsen og dens forhold til det ubevidste*

Nu bliver det pludselig lidt mere kompliceret. Adorno kritiserede Freud for at glemme det objektive i kunsten, mens Vygotsky netop fokuserede på de objektive mekanismer. Men Vygotsky mente altså alligevel at bruge en lignende metode som Freud gjorde i en meget tilsvarende sammenhæng, i hvert fald dér i starten af 20'erne. Og det kan godt være, at Freud psykologiserede, men det var altså Vygotsky der skrev, at hans kunstpsykologi skulle danne grundlag for *alle* faglige tilgange til kunst.

OK, jeg lader lige de tråde hænge løst. Det er tid at zoome lidt ud igen. Folk der arbejder med teoretisk psykologi for at forstå sådan nogle praktiske ting som kunst og terapi graver ofte i netop Freuds og Vygotskys skrifter, fordi de begge to var grundlæggere af vigtige psykologiske traditioner, som repræsenterer tænkemåder, der måske nok har sine begrænsninger, men som også præger vores tænkning på mange måder. Og fordi de som pionerer tænkte så bredt og modsætningsfyldt, og så bevægeligt, at de ikke helt er til at putte i kasser, og man kan drage konsekvenser og implikationer i mange overraskende retninger, der kan få én til at ”*tænke sig OM ... OM*” (for nu at bruge et udtryk fra Lars-Henrik Schmidt, der var leder her på stedet for nogle år siden). Jeg skal nok vende tilbage til det, som jeg særligt hæfter mig ved – det drejer sig om forholdet mellem objektivitet, kunst og subjektivitet, og om psykologiens rolle.

Humanistisk faglighed

Men hvad er der for en slags faglighed vi her har set et lille glimt af? Hvorfor kan det være samfundsnyttigt at fortolke kunstneriske installationer og at nørde i hvad der synes at være forældede teorier? Og hvorfor er det blevet sværere at argumentere for den faglighed?

For at begynde med det sidste, så lever vi i standardiseringens tid. Standarder har vi altid haft, de er indbygget i enhver praksis, som dens særlige formål, form og kvalitet. Men standardisering, altså det at beskrive standarder ideelt, og at bruge disse abstrakte beskrivelser til at styre praksis på en ensartet måde forskellige steder – det er noget der er vokset gradvist frem i historien. Det hele begyndte nok med skriften, som standardiserede sprog, og penge, der standardiserede værdi. Tekster og tal. I den moderne tid har man standardiseret håndværk og senere landbrug til industri. Det kaldte på

naturvidenskaben, og naturvidenskaben gjorde det muligt, i stadig mere omfattende og indgribende grad. Standardiseringernes maskinerier og videnskaber har som alle ved været enormt produktive og udviklende. Og så har de jo passet som fod i hose med den kapitalistiske økonomi og dens ideologier. Den måde at styre og at tænke på har bredt sig til flere og flere områder af vores liv. Det analyserede bl.a. Adorno, og før ham selvfølgelig Marx.

Så det er ikke mærkeligt, at standardiserede styreformer, teknologier og vidensformer har bredt sig til offentlig forvaltning og til pædagogik og anden omsorgspraksis. Og til styring af uddannelse og forskning. Det har ændret ret omfattende ved de måder, hvorpå vi organiserer praksis, og de måder vi forbinder viden med praksis. De traditionelle forbindelseslinjer mellem videnskabelige discipliner, uddannelser, professioner og institutioner brydes op. Nye slags automatiserede arkiver og infrastrukturer for viden vokser frem og får større magt og udbredelse end traditionelle biblioteker og eksperter. Tilliden til fagprofessionelle erstattes af formaliseret kontrol. Politikere og brugere, og de journalister, der giver dem deres sprog, vil have enkle og klare beviser for, hvad der virker. Og her passer den traditionelle humanistiske faglighed dårligt ind.

Det har accelereret i de senere årtier i samspil med nye informationsteknologier og med politiske konjunkturer i form af nyliberalismen. Mange associerer standardisering med klassisk bureaukrati og autoritære statsformer, men en del analyser knytter det snarere sammen med markedsorientering og styrkelse af civilsamfundet, hvis aktører må have et solidt, klart og enkelt system at udveksle i. Måske forudsætter og befordrer de to slags FREMMEDGØRELSE egentlig hinanden, politisk udtrykt som nykonservatisme og nyliberalisme.

For det giver stadig mening at tale om fremmedgørelse. Selvom standardisering er nøglen til at udvikle teknologier, hvormed vi bedst kan nå nogle mål, vi har sat os, så skaber de teknologier også nye situationer, nye vilkår, nye mål og værdier, nye problemer, som vi må forholde os til. Teknologier holder altid mere end de lover. Historisk set har vi gradvist forstået den sammenhæng bedre og bedre, men vi er altid kommet lidt for sent eller har været i mindretal. Fra den tidlige industrialismes umenneskelighed, over verdenskrige, atomvåben, og til nutidens klimakrise. Fra Marx over Adorno og Günther Anders og til Latour og Stiegler.

Vi ser noget tilsvarende i pædagogik og omsorgspraksis – på mikroplan, måske, men et meget udbredt sådant. Der er masser af modeller og teknologier, som hver for sig optimeres og evidensbaseres, men hvordan de hænger sammen og hvilke konsekvenser de har for de praktiske sammenhænge de indgår i, og det liv vi lever med dem, det

har vi stadig mindre styr på. Her bliver det tydeligt, at fremmedgørelse ikke nødvendigvis er et sammenhængende undertrykkende system, som det er skildret i mange science fictions fra '1984' til 'The Matrix'. Fremmedgørelsen kommer snarere af pragmatisk fragmentering end af dogmatisk totalitet. Eller måske kan man sige at den pragmatiske fragmentering selv danner en ny slags dogmatisk totalitet.

Dermed bliver det også tydeligt, synes jeg alligevel, at de standardiserede og standardiserende vidensformer hele tiden også *forudsætter en anden form for viden og faglighed* hvis de skal være til gavn. Her kan vi tale om REFLEKSIVE, DIALOGISKE, SYNTETISERENDE OG SKABENDE kompetencer. Kompetencer i at indsatte, håndtere, vurdere og transformere standarder og viden i konkrete situationer, i debatter og i historiske forløb. I at forholde sig kritisk og kreativt til de forskellige måder, hvorpå standarder kan beskrives og praktiseres. I at generere og vurdere forskellige idéer og tilgange. I at medtænke sig selv som aktør og subjekt, over for givne standarder, men også over for radikalt anderledes livsformer og perspektiver. I at tænke på tværs af standarder og at sammensætte dem i helheder. Kompetencer i at forstå, at artikulere og at problematisere de normative aspekter, som er uomgængelige i enhver praksis, også selvom den anvender en teknisk viden, der prætenderer neutralitet.

Mange af de folk der laver og bruger standardiseret viden har heldigvis også mange af de kompetencer, fordi de er kloge mennesker, der tænker sig om. I fag som sundhedsvidenskab, biologi og økonomi er der diskussion om hvor meget de rent formelle og mekaniske systemer skal herske, i forhold til hvor meget det stadig skal være kritisk videnskabelig tænkning. Er '*machine learning*' med '*big data*' fx '*the end of theory*' eller skal man stadig have idéer om hvad man vil og hvorfor, for at lave videnskab? Og det diskuteres hvad man kan tænke om de ideologiske og politiske forhold, der former præmisserne for regnemodellerne og udvælger de mest relevante forhold at studere. Det er i de fag, at pengene ligger, men den frie forskning, hvor man tillader sig at tænke sig OM – OM, har også dér trange kår, når basismidlerne bliver ved med at skrumpes ind som de gør.

Hvad angår praksis, så indrømmer selv de største fortalere for evidensbaseret medicin, at standardiseret viden om effekter altid skal bruges ud fra vurderinger af den konkrete situation og i dialog med brugerne.

Men det er i humaniora, at en faglighed om de aspekter især kultiveres.

Jeg tror, det er dér, håbet ligger for humaniora. Ikke at drømme sig tilbage til oprindelige kulturer og mere menneskelige relationer, uforstyrret af teknologi og kontrol. Ikke bare at være kustoder for vores kulturarv, men også at lære af den til at få bedre

kontrol med kontrollen og teknologierne. Det praktiske humaniora, som vi står midt i her på DPU, og som traditionelt regnes for mindre avanceret end det klassiske, må efter min mening derfor gå forrest i humanioras kamp for overlevelse.

Det praktiske humaniora må arbejde med teorier, altså forskellige tænke måder, der hver for sig har en indre sammenhæng og historie, for at kunne kultivere de reflektive, dialogiske, syntetiserende og skabende kompetencer. For at forstå nærmere hvad der ligger i det, må vi vende lidt tilbage til ideen om objektivitet, til subjektiviteten, og til psykologiens rolle, som jeg lovede før.

Jeg har valgt at tale om humaniora, men her på Århus Universitet kalder vi det jo formelt for ARTS. Så kan det bedre forstås internationalt; men den globaliserede terminologi er ikke uskyldig. På mange måder handler humanioras krise nemlig om at der sker en spaltning mellem 'the sciences' og 'the arts'. Det, som tilbyder sig som supplement til de standardiserende vidensformer – som i offentligheden næsten har fået monopol på begrebet 'viden' – er mange steder netop ARTS forstået som kunst og æstetik, og det er TILSYNELADENDE helt uden viden. Eller, nærmere betragtet, det forpligter sig ikke på en synlig måde på hvad der skal gælde for at være viden. Sagt med andre ord igen, det ser ud til helt at afvise objektivitet (netop derfor var Adornos udsagn om kunstens objektivitet så interessant).

Det samme gælder mange af de udbredte selvforståelser og videnskabsteorier i ARTS, altså i akademisk humaniora. Psykoanalysen, hvis syn på kunsten Adorno kritiserede, bruges fx ofte på en måde, som abstraherer fuldstændig fra objektivitet. Ifølge videnskabsfilosoffen Isabelle Stengers var Freud oprindelig forpligtet på en videnskabelig objektivitet, der var forankret i klinikken. Hans sandhed skulle vise sig i helbredelse af sygdomme. Grundtanken var, at overføringsrelationen i terapien muliggjorde en videnskabelig forståelse og kontrol af det ubevidste, som førhen var kendt fra hypnose. Hans projekt med at bygge en ny slags psykoterapeutisk klinik fik kæmpestor kulturel betydning, og han havde fat i mange lange ender, men det mislykkedes at bygge et sammenhængende system op, der klart forbandt overføringsbegrebet med psykiske sygdomme og deres helbredelse på en måde, der gjorde en afgørende konstruktiv forskel. I stedet blev hans teorier ofte brugt som et system til at forsvare behandlernes paternalisme og fortolkningsmonopol. I sine bedre udgaver blev psykoanalysen en slags kulturelt fortolkningsrepertoire, som rummer megen klogskab, men hvor det kan være svært at diskutere begreberne nærmere uden at falde dybt ned i indforstået dogmatik – fordi objektiviteten er så uklart forankret, i klinikken og så alligevel ikke. Jeg holder meget af at læse teoretikere som fx Slavoj Žižek eller Bernard Stiegler, men jeg synes også at Stengers har en pointe her.

Det er selvfølgelig ikke kun psykoanalysen, der afviser objektivitet. Det er også i humaniora meget udbredt uden videre at identificere objektivitet med standardiseret viden, som i positivismen, og så at afvise det og lade spørgsmålet om viden stå helt ubesvaret. Eller at fokusere på det man kunne kalde det negative moment i kritikken, altså på at afvise og opløse hvad der ellers gælder for at være objektivt, uden at tage skridtet til det positive, altså til selv at foreslå noget der bedre kan kaldes viden. Mange af de mest populære teoretiske begreber for tiden er netop rent negative, dvs. de peger på noget, som IKKE er noget bestemt. De er mest bare NOGET ANDET END NOGET ANDET. Enten ting uden egenskaber, fordi man vil frigøre sig fra alle kendte egenskaber – eksempler kunne være Deleuze's begreb om 'Body Without Organs'¹ eller Latours begreb om 'associationer'. Eller også bare selve bevægelsen væk fra det bestemte, fra det enkle til det komplekse, fra det faste til det flydende, fra det givne til det transformative, fra homogent til heterogent, fra centralt til liminalt, fra specifikke følelser til ubestemte affekter. Osv., osv. Det negative moment er jo relevant nok, og uundværligt, når vi skal udvikle os, men hvis vi ikke tør vove pelsen og foreslå noget bestemt, noget i den forstand positivt, som andre bagefter kan kritisere, så kommer vi aldrig videre fra det rent abstrakte. Vi må kunne bidrage med forskelle der faktisk gør en forskel, som Bateson kaldte det.

Mange af mine bedste kolleger her på DPU og andre steder vil nok være uenige her, og det jo fair nok, men jeg tænker faktisk, at den tendens er udtryk for spaltningen mellem sciences og arts og for humanioras svaghed og defensive position som faglighed. I min ungdom i 1970erne var de teoretiske landskaber i humaniora og samfundsvidenskaberne fyldt med 'Grand Theories', med hvad der skulle være grundlæggelser af nye videnskaber, på linje med Freuds og Vygotskys. I vores fagområde med navne som fx Luhmann og Bourdieu, Holzkamp og Højrup.

Måske var de ikke helt så komplette og altomfattende som mange troede, og det var træls med de forskellige dogmatiske skoler, men de bidrog faktisk med begreber og tilgange, som vi stadig trækker på i dag. Ikke mindst fordi de tilbød måder at tænke om objektivitet. Nok var det kun halve sandheder, de bød på, men alle sandheder er jo egentlig halve.

¹ "The BwO is what remains when you take everything away. What you take away is precisely the phantasy, and significances and subjectifications as a whole" (Deleuze & Guattari 1988, 151)

Objektivitet

Hvad mener jeg så nu med objektivitet? Det er klart, at det objektive ikke kan være en eller anden evig og universel sandhed, som ikke kan betvivles og som ikke kan udvikle sig. Det er der så vidt jeg ved heller ingen der mener. Jo, måske nok i journalistik og i religion, men ikke i videnskab og filosofi, heller ikke blandt dem der holder på, at objektivitet kun kan sikres gennem standardisering og kvantificering – selvom om man indimellem kan støde på den beskrivelse af positivismen hos dens modstandere².

Omvendt, så KAN man tænke objektivitet som en viden, der kan fastslås uafhængigt af hvem der iagttager og hvad de er ude på, og i et neutralt sprog, hvilket især vil sige kvantitativt, målbart på parametre, som i forvejen er anerkendt i naturvidenskaben. Viden om ting som alle relevante aktører derfor kan blive enige om er noget der faktisk findes i verden. Det er i høj grad derigennem, at naturvidenskaberne har kunnet etablere sig og bidrage til samfundsudviklingen³. Den er den slags objektivitet, der har begrundet vores standardiserede og standardiserende teknologier. Den kan vi ikke undvære. Men hvis vi også vil vide noget om det menneskeliv og de kulturer, som de teknologier er en del af og bidrager til, på godt og ondt, så er det ikke helt nok. Hvis man tror det, så kommer man til at standardisere menneskelivet i stedet for, som vi skal se om lidt.

En lidt anden form knytter sig mere til projekter om at opbygge en videnskab ved at basere sig på givne samfundsinstitutioner og deres begreber, og så udvikle på de begreber, nytænke dem. Sådan som Freud var et eksempel på før. Og som Vygotsky og hans efterfølgere, som fx Leontjev, Mariane Hedegaard og mange andre også forsøgte sig med. Her er det ikke standardisering og kvantificering, der er vejen til det objektive, men dialogen med praktikere, professionelle (og ledere og brugere), inden for nogle bestemte rammer, som altså på bestemte punkter foreslås udvidet eller overskredet ved hjælp af nye begreber, hentet og modificeret fra teoretiske traditioner. Det er et teoretisk udviklingsarbejde, der står sin prøve i mødet med praksis, men netop i *forandringen* af praksis. Sagt på en anden måde, man prøver at artikulere standarderne på nye måder, som peger på nye muligheder og problemer, men uden at standardisere.

² Det er helt almindeligt at beskyldte hinanden for dogmatik i videnskabelige polemikker, men det gøres ikke altid helt præcist

³ Sagt på en anden måde, så er den måde vi i praksis har defineret hvad 'natur' er, i høj grad været som den verden, vi har med at gøre, når vi sætter parentes om os selv som subjekter, som folk der vil noget, og som har et liv under bestemte vilkår.

Freud fastholdt fx klinikken, sygdommene og lægesamtalen som styrende begreber, mens hans idé om overføring var en revolutionerende nyskabelse. Vygotsky, Leontjev m.fl. tænkte ligesom andre der arbejdede med uddannelse i begreber om læring og om tilegnelse af videnskabelig tænkning, og motivation, men de bidrog med nye begreber om redskabsformidlet virksomhed, om zone for nærmeste udvikling, m.v. Og om motiver.

Inden jeg går videre og siger mere om motivation og motiver vil jeg lige slå fast, at den praktiske humanistiske faglighed, som jeg taler for, må kunne forstå og arbejde med *alle* relevante former for viden og objektivitet. Det er umiddelbart oplagt, at praktikere løbende står over for vidt forskellige slags viden, fremstillet i forskellige medier, der må vurderes på hver deres præmisser. De møder hele spektret fra kunstneriske fremstillinger til evidensbaserede modeller, fra juridiske sagsakter til journaler og kardex, fra komplekse teoritraditioner til kropsligt indlejret know-how, fra lærebøger over Wikipedia til Facebook og YouTube videoer, osv. De må kunne spørge: Hvad er det egentlig for vidensformer, hvad bygger de på, hvad er de relevante for, i hvilke situationer, hvilke implikationer har de og for hvem?, osv.

Og hvilken GENRE fremstilles de i? Indhold og form hænger sammen. Tænk fx på, at tekster der er vigtige for folk der arbejder med rådgivning af rusmiddelbrugere er så forskellige som Anonyme Alkoholikers *Big Book* (2001) der er en slags bibel, Michael Whites *Maps of Narrative Practice* (2007), som halvvejs er skrevet som skønlitterære fabler, og *Motivational Interviewing 3rd edition* af Miller & Rollnick (2012), som er en blanding af personlig erfaring, henvisninger både til klinisk psykologisk evidens og spirituelle trosbekendelser. De læses og fungerer i hver deres netværk af personer, kurser, internetressourcer og supervisioner, og forbinder sig dér med hver deres typer af personlige erfaringer. Jeg nævner dem fordi de faktisk ER værdifulde og vigtige, netop som de er. De er IKKE udvandede udgaver af forskningsartikler. Man skal læse dem på en anden måde for at få gavn af dem. Det stiller faktisk krav til at kunne opfatte viden og objektivitet på meget forskellige måder. Jeg kommer ind på nogle af deres tanker om lidt.

Men det er den slags praktisk videnskabsteori der burde stå i centrum, mens de traditionelle diskussioner om skoledannelser og grundlagsteorier, som mine studerende nu næsten altid mener de skal skrive noget abstrakt om i deres opgaver ('er du til post-strukturalisme, kritisk psykologi eller fænomenologi?'), de må om bagved som resourcer for det.

Det er klart, at også den slags faglighed må stå sin prøve, må kunne diskuteres som viden. Her må vi altså tale om en slags META-OBJEKTIVITET, altså om

objektiviteten i den viden, der handler om forskellige slags viden og deres former for objektivitet. Det lyder måske langhåret, men igen, der drejer sig faktisk om vurderinger, som alle praktikere i omsorgs- og pædagogiske praksisfelter hele tiden foretager. Som praktiserende videnskabsteoretikere, eller man kunne måske kalde dem REFLEKTERENDE VIDENS-PRAKTIKERE (med inspiration fra Donald Schöns bog om den reflekterende praktiker, 1983).

Psykologiens grænse-objektivitet - motivationsbegrebet

Objektivitet har fra starten redet psykologien som en mare. Psykologien handler jo om os selv og hinanden. Herunder ikke mindst om hvad vi vil og hvorfor, og hvad vi tænker og mener om, og vil med, standarder og objekter. Det handler dermed altså om det subjektive, som man jo normalt tænker som det modsatte af det objektive, eller dét, som netop IKKE er objektivt. Kan man gøre det subjektive til objekt? Er det så stadig subjektivt?

Den nemmeste måde at komme uden om det problem på har været – ja netop at gå uden om det: at sætte parentes om det subjektive og nøjes med at studere det psykiske som naturprocesser. Det har en meget lang tradition, og for tiden er det meget i vælten som *behavior design*, der bygger på eksperimentelle studier af folks 'automatiske' reaktioner på forskellige fænomener, som de møder på computerskærme. Altså eksperimenter, hvor man statistisk udligner data sådan at det er lige meget hvad forsøgspersonerne tænker eller vil. De anerkendes som borgere når de underskriver samtykkeerklæringen, men i eksperimentet agerer de kun automatiske processer. Som antropologen Emily Martin (2021) har vist, så kræver det en omfattende velvillighed og kultur at spille den rolle, men det skriver man ikke om i den slags psykologiske tidskrifter.

Det er en uhyre stærk form for psykologi, selvom den abstraherer fra alle de vigtigste forhold ved os som mennesker, for den bruges til at designe algoritmerne til de store søgemaskiner og sociale medier. Og, som al anden teknologi der bygger på naturvidenskab, med konsekvenser som vi først bagefter begynder at forstå, som fx når det Hvide Hus i USA bestormes af folk der klikker efter det mest radikaliserede i deres egne mediebobler, opdnet af en despot, der intuitivt behersker de mekanismer. De konsekvenser har de eksperimentelle psykologer selvfølgelig lige så lidt indblik i eller direkte ansvar for som Einstein og Niels Bohr havde for atombomben over Hiroshima.

I behavior design behøver man slet ikke et begreb om motivation eller motiver. Her er der ingen subjektive grunde eller intentioner, kun årsager og virkninger. Vi kan opnå et standardiseret, objektivt blik på vores adfærdstilbøjeligheder, fordi vi

betrakter dem som naturprocesser og abstraherer fra os selv, fra hvilken relevans de har, fra hvad vi vil med dem, osv. Men så snart man vil arbejde videnskabeligt med motivation og motiver, altså når det subjektive direkte skal gøres til genstand – til objekt – får man større problemer med objektiviteten.

I den tidlige psykologi, for et århundrede siden, fandt man så på et begreb, som kunne danne en slags RELÆ, en omskiftningsmekanisme mellem det subjektive og det objektive, nemlig begrebet ENERGI. Det var også et hot begreb i naturvidenskaben. Energi skulle spille rollen som *subjektivitetens substans*.

Psykologihistorikeren Kurt Danziger (1997) skrev om William James' brug af energibegrebet, at det gjorde det muligt ubesværet at skifte dets betydning mellem det moralske og det muskulære.

Freud talte om følelser som en psykisk energi, som han kaldte libido, og om at der vistnok et sted i hjernen blev vekslet mellem fysisk og psykisk energi. Han drømte om at lave en egentlig 'libidinal økonomi', som kvantificerede de forskellige spændinger og hvordan energierne strømmede mellem dem. Den drøm blev aldrig realiseret, og når nogle teoretikere stadig taler om 'libidinal økonomi', så er det paradoksalt nok en kvantitet, der ikke kan eller skal kvantificeres.

Også Vygotsky fastslog, i *Kunstens Psykologi*, som jeg citerede før, at essensen af følelser er udløsningen af nervøs energi, og at kunsten kunne være en 'følelsernes teknologi' fordi den fik den energiudladning til at ske i en anden og måske bedre retning end ellers (Vygotsky 1974 [1925], 214). Men idéen om nervøs energi fik aldrig nogen reel betydning for den videnskabelige tradition, han grundlagde.

Det er længe siden, men begrebet spiller faktisk den samme rolle helt frem til i dag, hvor man kan finde denne korte definition af motivation i en meget udbredt lærebog i pædagogisk psykologi

Kort sagt er motivation en energiladet indre tilstand som resulterer i målrettet adfærd. (Schunk, Meece et. al., 2014, 5, min oversættelse)

Det er umiddelbart let at forstå, men det interessante er at begrebet næsten altid har sådan en bevægelig status, midt mellem subjektivt og objektivt. Man fastholder at der er en forbindelse til det fysiske energibegreb – og det der selvfølgelig også, for alle processer i verden bruger jo energi; men her er forbindelsen altid helt abstrakt. På den måde er den psykiske energi en substans, som man har en utopisk drøm om at få objektivt beskrevet og målt, så man gradvist kan forstå det og beherske det bedre og bedre, men som i mellemtiden – altså den tid vi lever i – mere appellerer til at vi identificerer os, i kraft af dets løse, metaforiske betydning.

Når man kigger nærmere efter, så gælder det faktisk en hel del af psykologiens begreber, at de tjener til at danne relæ på den måde. Jeg har ikke tid til en grundig udredning her, men det spiller en rolle så snart man får ambitionen om at forklare og forudsige motiver som mekanismer og funktioner. Den psykologiske videnskabelighed begynder i stedet at virke som et ideologisk drømmebillede som folk spejler sig i og danner sig selv og hinanden med. Det kan findes i alle psykologiske traditioner, når de opfatter psykologien som en ramme for tænkningen, afgrænset fra resten af humaniora.

I den positivistiske mainstream psykologi bruges fx relæ-begreberne *association* og *konstrukt*, som er nogle ting man mener at finde inde i psyken. Når man ser nærmere efter, så skifter de mellem *dels* at være påståede sammenhænge mellem årsager og virkninger, *dels* at være rationelle begrundelser og hypoteser, som man projicerer ind i forsøgspersoner og informanter for at forklare hvad de gør. Det passer også rigtig godt til spørgeskemaernes teknologi.

Det er også derfor, så meget motivationspsykologi kommer meget tæt på simpel common sense. Fx siger det berømte begreb om *self-efficacy*, opfundet af verdens mest citerede psykolog, Albert Bandura, at man er mere motiveret for at gøre noget, som man har erfaring for, at man kan lykkes med. Surprise, surprise. Som Storm P sagde engang, psykologien er det, alle ved, men sagt i et sprog, ingen forstår.

Når man taler om objektive lovmæssigheder her, så er det snarere i pseudo-juridisk og normativ forstand end egentlig i videnskabelig forstand. Dvs. de beskriver normer og sætter derved standarder, de regulerer og disciplinerer. Men de abstraherer fra, at det er det, de gør. Det er den abstraktion, der giver dem indflydelse som noget objektivt man kan henvise til.

Den psykologiske videnskab giver legitimitet til hvad vi gør ved os selv og ved hinanden ved at camouflere med statistik, at det, der fremtræder som neutrale og derfor objektive forhold, i realiteten er normativt og modsætningsfyldt og tillægges forskellige og skiftende betydninger. Og den finder sin anvendelse som måder at regulere og disciplinere folk, og at få dem til at regulere og disciplinere sig selv.

Til Storm P's indsigt kunne man tilføje, at psykologien – som det alle ved men ingen forstår – på den måde er relevant alligevel, hvis man bruger den tilstrækkeligt smidigt og pragmatisk, samtidig med at man tror – eller lader som om man tror; det er i praksis næsten det samme – på dens objektivitet.

Jeg har foreslået udtrykket GRÆNSEOBJEKTIVITET om det forhold, med henvisning til Susan Leigh Stars begreb om GRÆNSEOBJEKT (1989), som betyder noget, man kan have tilfælles, selvom man forstår det meget forskelligt. Hvis begreberne er

uklare og tvetydige nok, kan de bruges som relæ mellem at handle om ting der kan påvirkes og grunde man kan blive overbevist af, og mellem at være den der påvirker og at være den der skal påvirkes.

Og deres objektivitet er sikret ved pragmatisk standardisering, ikke ved teoretisk analyse og debat.

Et eksempel kan være den meget pragmatiske brug af personlighedstests i rekruttering af medarbejdere, som Kathrine Solgård har studeret (2021), hvor man i praksis er helt med på at relativere og gradbøje testens udsagnskraft og begreber, men trods den pragmatik alligevel hele tiden henviser til testens objektive resultater, for ligesom at have noget at holde sig til.

Et andet eksempel er hvordan mange diagnoser i det psykiatriske felt som bekendt får stadig større udbredelse. Selvom de egentlig kun er adfærdsbeskrivelser, er der mange, der finder trøst eller afklaring i en certificeret diagnose, og måske også i at fremhæve et enkelt aspekt mellem de mange forskellige forhold, der har betydning, nemlig afvigende hjernevindinger, selvom dette aspekt næsten altid, videnskabeligt set, er temmelig løst koblet til de problemer man har. Det er ligesom noget der ER noget, noget man ved hvad er, eller måske nærmere, noget man meget gerne vil tro at der er nogen, der ved hvad er. Diagnosen får forskellige betydninger og konsekvenser i forskellige sammenhænge og mellem forskellige parter – patienter, pårørende, professionelle i forskellige fag og institutioner – og der skal ikke altid så meget videnskab til for at få det hele til at køre.

Motivationsbegrebet er rammende udtrykt i den gamle vittighed: Hvor mange psykologer skal der til for at skifte en pære? Kun én, men pæren skal virkelig ville det selv! Altså, vi ved på forhånd præcist hvad det er, pæren SKAL VILLE selv.

Mere seriøst og bredere formuleret, så er det den faste, mere eller mindre stramt standardiserede aktivitet, med dens genkendelige begreber om objekter og mål og midler, som har lånt objektivitet til begrebet om motivation. Det er formentlig derfor motivationspsykologien oprindeligt voksede frem som noget der blev efterspurgt i industri og i uddannelse. Mainstream psykologien kunne lave spørgeskemaer og eksperimenter, der kunne oversættes til disse praksisfelter, og de kvalitative traditioner havde de praksisfelters begrebsapparater som noget relativt fast, som de kunne tumle med og nytænke.

Hvis vi nu vender tilbage til den humanistiske faglighed i omsorgspraksis og pædagogiske praksisfelter, så kan man i første omgang beklage, at de kvalitative traditioner aktuelt trænges tilbage i de felter, ikke mindst fordi, når det handler om subjektive

forhold som motivation og motiver, så giver den standardiserede grænseobjektivitet et meget fattigere fagligt begrebsapparat, især i det lange løb. Fx kan vi der arbejder med uddannelse let se, hvordan nutidens standardiserede styring (NPM: New Public Management) tvinger os til at lade som om det vi laver kan tænkes med en forenklet og gammeldags tankpasser-pædagogik, blot en smule mere service-orienteret og kundevenligt end førhen. Vi administrerer motiver for uddannelse som enkle målbare læringsmål, der kan krydses af, mens de dybere og sværere spørgsmål om dannelse, om drømme og om meningsfulde livsprojekter, skubbes til side.

Men der er også andre problemer i, at vi mener at vide hvad det er folk SKAL VILLE, også når vi arbejder kvalitativt og teoretisk. De problemer drejer sig dels om folks selvbestemmelse, dels om at man også skal kunne gå på tværs af de forskellige standarder, som er udviklet i forskellige praksisfelter. Og at begge dele bliver mere og mere vigtigt i praksis. De reflekterende videns-praktikere kan ikke nøjes med at forstå de motiver (eller mangel på samme), som knytter sig til de traditionelle typer af aktiviteter, inden for hver deres rammer. De må kunne beherske de forskellige rammer, skifte mellem dem, sætte dem sammen på nye måder. Og skabe nye rammer. Og de må ikke mindst kunne invitere deres brugere til at være med til alt det.

Motiver og deres objektivitet – i praksis

Filosoffen Uffe Juul Jensen skrev engang, at

Objektivitet kommer til udtryk i vore vedvarende bestræbelser for at overskride en lokal og tidsbunden videnskabelig praksis. (Jensen, 1992, 117)

Og han opfordrede til at invitere de mennesker, som er berørt af den videnskabelige praksis, til at være med – til at sætte deres egne standarder for deres liv, som videnskaben kan bidrage til at artikulere. Det kunne være et bud på det jeg omtalte før som meta-objektivitet.

Lad mig i den sidste del af min forelæsning diskutere den idé lidt mere konkret. Som næsten alle mine udmærkede kolleger her på DPU har jeg lavet min forskning i dialog med forskellige praktikere gennem årene. Det gælder om at finde de steder, hvor de forskningsspørgsmål, man arbejder med, er i spil, og hvor der er kloge folk, som prøver at udvikle på de problemstillinger og derfor vil gå i dialog om tænke måder og tilgange.

De fleste af mine samarbejdspartnere har arbejdet med unge som har såkaldte sociale problemer. Jeg har beskrevet det som socialt eller socialpædagogisk arbejde eller som omsorgsarbejde.

Det har været gennemgående, at praktikerne har opfattet deres arbejde med de unge som meget tværgående – man må både arbejde pædagogisk og terapeutisk, både med at udvikle selvtillid og kompetencer, og med at forholde sig til problemer af mange slags, hvoraf nogle gives diagnoser som sygdomme, nogle kan løses eller helbredes, andre må de unge lære at leve med. Man må arbejde både med enkeltpersoner og med grupper og miljøer. Og arbejdet handler altid også om at udvikle på de organisationer, man selv er en del af. Begreberne socialt arbejde og omsorg indfanger netop den almene karakter.

Mens de forskellige specifikke praksisfelter og deres objektiviteter træder lidt i baggrunden, så træder helheden frem og dermed også det subjektive. Særligt ungdommen er jo også en tid hvor mennesker tit står over for store spørgsmål om hvem de er, hvem de skal hænge ud med, hvad de vil med livet – og tit har det ret svært med de ting.

Det træder måske endnu skarpere frem når det også handler om rusmidler og afhængighed, som det gør i institutionerne Helsingung og U-turn, som jeg har samarbejdet med i de senere år, især U-turn i København, hvorfra det sjove billede til højre stammer.

Afhængighed er en slags 'viljens sygdom'. Det handler om at man vil noget som man ikke VIL VILLE, og at man – i hvert fald i en vis udstrækning og noget af tiden – vil ville noget andet. Man sidder ligesom fast i nogle bestemte motiver. Den er gal med motivationen, med andre ord, og derfor er det tit også lidt tungt med motivationen for behandling. Man skal ligesom allerede være helbredt for at gå i behandling.

I dette felt har man derfor også udviklet praktiske tilgange til at skabe motivation. På verdensplan er der to store traditioner. Den ene kalder man 'Den Motiverende Samtale' – eller lidt bredere sagt, kognitiv og klient-centreret rådgivning – og den anden er 12 trins fællesskaber som fx Anonyme Narkomaner eller Alkoholikere, Gamblere, Overspisere osv. Det er rigtig interessant, hvordan man i de traditioner på nærmest

stik modsatte måder håndterer det problem, at folk selv synes de vil noget forkert, og at de burde være mere motiveret for det rigtige.

Begge steder er der en helt fastlagt ramme, en standard-aktivitet. Hvor den ene tradition lægger vægt på at give klienten indtryk af at han selv styrer det hele INDEN for den ramme, så lægger den anden tradition al vægten på, at man selv VÆLGER at indgå i og at overgive sig til rammen. Det ene udelukker åbenbart det andet. Og rammen ligger fast.

Men kan man hjælpe unge mennesker med deres afhængighedsproblem hvis man ikke holder fast i, at det så faktisk er det, det skal handle om? Ja, det kan man, og det kan man måske især hvis man holder for øje, at 'afhængighed' kun er et blandt flere problemer for de unge, og at de bedst kan overvinde den slags problemer hvis de ellers har et godt liv og udvikler sig. Altså igen den bredere sociale og pædagogiske forståelse. Her er det, at den humanistiske kompetence, som jeg talte om før, kommer på banen. Og kunst og æstetik og deres motiver og objektiviteter.

Æstetisk dokumentation

Man kan lave socialt arbejde og omsorgsarbejde på mange forskellige måder, og hvis man arbejder helhedsorienteret og dialogisk med unge der er meget forskellige, så GØR man det også. I U-turn har de mange forskellige aktiviteter i gang, fx skolegang, rådgivning, forældregrupper, idræt og meget andet. Men de eksperimenterer blandt andet også, sammen med de unge, med det de kalder ÆSTETISK DOKUMENTATION.

Den humanistiske faglighed rummer jo at man er opmærksom på hvad forskellige slags fremstillinger har af muligheder og problemer. Også i dette felt er der mange der er glade for at få en diagnose – på sig selv eller på sit barn – skrevet ind i en journal, så der kan handles på de problemer man har. Men det kan også være rigtig belastende, især i det lange løb, hvis det, der hele tiden dokumenteres, i magtfulde og respekterede dokumenter, er alt det der er i vejen med én. Og hvis man igen og igen skal tale om sig selv som én det går skidt for. Og ikke mindst, hvis alt hvad man siger skal høres og forstås som symptomer på at man tænker og føler forkert, sådan at man til sidst også selv kun hører og forstår det sådan.

En af de unge i U-turn, som har erfaringer med rigtig mange psykologer, sagde at hun efterhånden følte det som om de 'naggede i én med deres spyd'. Det kan være stigmatiserende og nedbrydende, selv om det gøres med de bedste intentioner.

Derfor har de i U-turn været på udkig efter andre slags dokumentation, som giver bredere indtryk af de unge som mennesker, deres liv, deres kvaliteter, deres håb og drømme. Ikke bare overfladiske solstrålehistorier, vel at mærke, for de mest opbyggelige fremstillinger er fyldt af spændinger, og håbet får dybde og styrke af fortvivlelsens bagsider. Med det for øje har de lavet forskellige slags kunstneriske fremstillinger af de unge, sammen med de unge.

De har lavet et imponerende udviklingsarbejde i U-turn, men det er selvfølgelig ikke bare noget, de selv har fundet på. De bygger på faglige traditioner. Der er en lang tradition i København for 'mod-stempling', at bryde med stigmatiserende rammer i arbejdet med rusmiddelbrugere, helt tilbage fra 1970erne, hvor folk læste systemteori og interaktionisme i tekster af Erving Goffman eller Gregory Bateson. Desuden har der i nyere tid været en vigtig inspiration fra den narrative praksis-tradition – hos folk som Michael White, og herhjemme Allan Holmgren – hvor det handler om at lave mere livsduelige fortællinger end dem der er bygget op om en problemdiagnose, og hvor man også har forsøgt sig med æstetik på mange forskellige måder. Der er faktisk rigtig mange mulige steder at finde inspiration til brugen af æstetisk dokumentation i socialt arbejde og omsorgsarbejde.

Når man gør det, løber man lige ind i en klassisk diskussion om kunst. Må kunst bruges som redskab, fx til at helbrede eller uddanne, eller er det så egentlig ikke længere kunst? Dagbladet Information lavede for et par år siden en serie om kunst og sundhed, hvor digteren Søren Ulrik Thomsen blev citeret for, at han skulle i hvert fald ikke have udskrevet en af sine bøger på recept, det er et skråplan, for kunsten har sit eget formål. Kunst for kunstens skyld. Eller på et finere fransk: *L'art pour l'art*.

Jeg nævner det fordi, selv om det umiddelbart står i modsætning til at lave æstetisk dokumentation på en institution for unge rusmiddelbrugere, så har digteren faktisk her fat i en lang ende, som er mere frugtbar at tage højde for, end at prøve at måle på, hvor meget kunsten virker til bestemte formål. Når kunsten frigøres og anerkendes i sin egen ret, så har den nogle andre perspektiver og muligheder, som i virkeligheden bedre forklarer grundene til, at så mange kaster sig ud i den. Og dermed en anden slags relevans for mennesker.

Eller jeg skulle måske sige: META-RELEVANS. Relevant til at problematisere og at omtænke relevanser. Så det er ikke kunst som middel til noget bestemt, men det er heller ikke bare kunst som sit eget formål. Her kan man lære af – ikke bare Adorno, Tania Zittoun og Paul Stenner, som vi har haft fat i, men en lang række forskellige kunstteoretikere (jeg har især lært af Jacques Rancière). De har på forskellige måder skrevet om, at kunst – i hvert fald moderne kunst – hverken er nyttig eller unyttig,

men netop rokker ved nytte og formål, åbner for nye former for nytte. Og dermed også åbner nye døre TIL, og nye døre FOR, dem der står uden for vores almindelige rationalitet og fx ryger for meget hash (det har Nicolas Bourriaud beskrevet som 'relationel æstetik').

Æstetikken bryder med givne rammesætninger, givne måder at definere aktiviteter og mål, givne objekter og objektiviteter. Den bliver til kunst ved at den skurrer, den danner flertydighed. Adorno taler om 'dissonans', Rancière (2014) siger 'dissens', altså mødet mellem flere måder at forbinde det fornuftige med det sanselige.

Det gør den ikke mindst ved, at man arbejder med TING snarere end med OBJEKTER. Ting, hvis betydning og formål er uklar, flertydig eller åben, og som derfor træder frem i deres sanselighed, og på den måde udtrykker eller giver form til de følelser, som vi ellers ikke helt har sprog til.

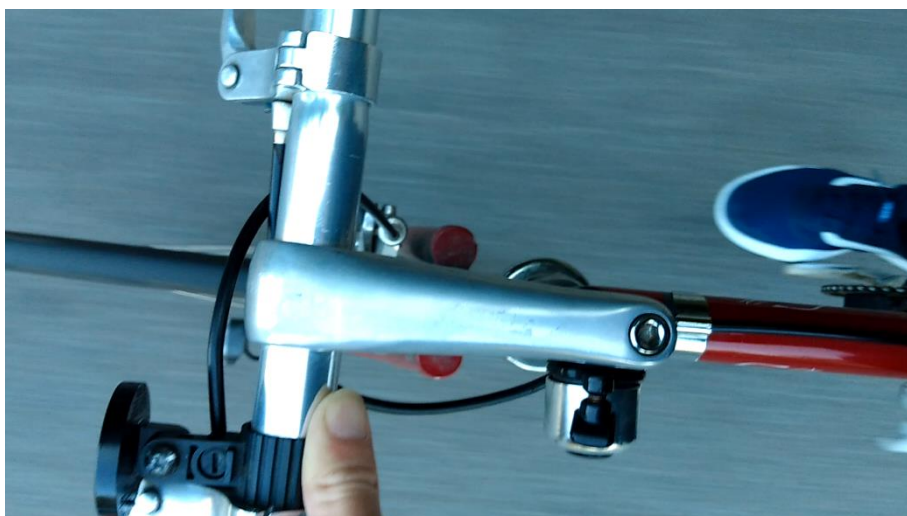
Det er derfor vi har kaldt en internet portal vi lavede i samarbejdet for STUFF (www.stuffsite.org).

Æstetiske motiver er hvad kunstværker handler om, men der er ikke nogen brugsanvisning eller forklaring, kun mulige fortolkninger af de ting man ser, mærker eller hører.

Det er netop det, der gør at det kan bruges til at arbejde med motiver og motivation. Til i fællesskab at se på motiver og motivationer lidt mere udefra og på nye måder. Og til at vriste sig fri af det samspil, hvor man hele tiden pisker sig selv med at man burde være mere motiveret.

Cykelturen

Filmen vi ser (et billede fra) her er optaget af en af de unge i U-turn. Lad os kalde ham Alex. Han var med i en såkaldt aften-gruppe, hvor de skulle optage små videoer med deres smartphone, som de så diskuterede med

filminstruktøren Camilla Arlien-Søborg. Men det havde Alex fuldstændig glemt, så han optog bare cykelturen på vej derhen.

Her bliver han interviewet af min kollega Mads Bank noget tid senere:

Og så hende dér fra filmskolen, hun havde alt muligt at læse ind i den. Nå okay. Der var en fortælling, og det var jo meget sjovt. Det var noget jeg kom til at tænke på senere, selvom jeg syntes at det var en lille smule åndssvagt, at den blev analyseret. Det kan godt blive lidt fjollet, når man skal tage det meget alvorligt.

Så hvordan kom du til at tænke på det bagefter? Hvorfor gav det mening for dig bagefter?

Det poppede bare op i mit hoved. Jo, jeg tror at vi sluttede af med, at hvis vi skulle beskrive vores film med tre ord. Der valgte jeg: HOLD FAST NU. Fordi man skal holde fast i cyklen, og alting går så hurtigt, og tænk nu hvis han vælter. Det var det, HUN havde siddet og tænkt på. Hvis man bruger det som fortælling, giver det jo også meget god mening. Der er fart på, og tingene kører forbi på alle sider, rundt omkring dig. Så er der det her ene stel, det var ligesom skibet inde i en kirke, der hænger ned. Så der var en masse dybere lag i, så... Hvis man så har sin $A+B=C$, - så hvis der kommer et argument ude fra, med en eller anden, der siger at det passer overhovedet ikke, det kommer slet ikke til at virke for dig. Så kan man blive slået ud af den. Men hvis man har fortællingen om skibet eller cyklen, hvor det hele flyver forbi, så ja ... du har bare ikke TÆNKT over alle lagene, som der er i. Jeg tror kun det ENE lag, hvor man har sin målsætning. Hvis man nu går og ikke er sådan en beslutsom type, så bliver det svært, hvis man bliver slået ud af kurs. Men hvis man har en fortælling med en masse lag i, og meget der er analyseret på, så er der mange ting at falde tilbage på, hvis det første lag bliver slået ud af kurs.

Det er en ret tilfældig video, som det egentlig er fjollet at analysere på. Det er jo bare en ting. Den tilfældighed kunne forstås som endnu et eksempel på hvor utjekket og umotiveret Alex er.

Men videoen bliver taget alvorligt som kunstværk. Camilla Arlien-Søborg viser sin faglighed som filminstruktør ved at sætte ord på hvad hun ser, og hvad det måske kan være udtryk for, i mange detaljer. Alex synes det godt kan blive lidt fjollet, men det har tydeligvis gjort indtryk på ham. Videoens motiv bliver ved fælles hjælp fortolket,

som en illustration af et tema, og en slags motiver, der er velkendte i en institution som U-turn: Målsætningen, målrettetheden. Og faren for at blive slået ud af kurs.

Fortolkningerne bliver til i fællesskab og de kan bevæge sig i forskellige retninger, alt efter hvem der byder ind. Sammenligningen med skibet i kirken er noget, Alex selv har bidraget med. Og skibet er egentlig en oplagt symbolik at trække ind, at vi alle er udsat for vind og vejr og kan blive slået ud af kurs, men måske er der så nogle dybere lag i fortællingen og i kulturen som vi kan falde tilbage på. Her kunne man sikkert også fortsætte med motivet om at overgive sig til en 'Højere Magt', som de henviser til i 12 trins fællesskaberne, men det er en anden historie.

Videoen er et lidt ekstremt eksempel, for de plejer at lægge en masse arbejde i den æstetiske dokumentation de laver. I æstetisk forstand er videoen nærmest en slags READY-MADE, ligesom den berømte tissekumme, der blev til kunst ved at blive udstillet på et museum. Alligevel får vi et lille indtryk her af det, Adorno kaldte kunstens objektivitet. Selv fra det helt tilfældige og subjektive, som tingen er i sig selv, bygges en fortælling og en forståelse op, der er knap så tilfældig. Måske uden at kunstneren i første omgang selv tænker over det.

På en måde ligner den objektivitet også en grænse-objektivitet, ligesom i den psykologi der har givet videnskabeligt belæg for alle de teknikker til målrettethed, som videoen måske kommenterer på. De samme ting som vi umiddelbart har tilfælles, har også her forskellige betydninger. Men den er samtidig det stik modsatte, fordi den er mere ærlig om at betydningerne er forskellige og bevægelige. Hvor psykologien pådutter normer som objektive lovmæssigheder, viser kunsten at ting kan være objektive, blive objektive, altså få betydning og forstås i fællesskab, på forskellige måder.

Digtet er ikke et spejl

"Et kunstværk er en invitation til en verden vi deler", siger Nicolas Bourriaud (2002) – men netop en invitation fordi det er skabt som noget, som ikke på forhånd ekskluderer nogle erfaringer og sansninger. Og som må vejen omkring det subjektive og de følelser man ikke på forhånd har sprog for.

Adorno taler om at i kunsten løber det subjektive foran kollektivets selvforståelse, med de kollektive kræfter, som det ikke selv kender⁴.

⁴I det æstetiske for-sig-væren ligger det, som er kommet længere end kollektivet, har frigjort sig fra dets tryllebinding. Denne idiosynkrasi lever, i kraft af sit mimetiske, før-individuelle moment, af kollektive kræfter som den ikke selv er bevidst om. Uanset hvor isoleret subjektet er, våger det med sin kritiske refleksion over, at disse kræfter ikke driver til regression. Samfundsmæssig tænkning om

Men – vil JEG tilføje – som vi forhåbentlig godt kan anerkende, og derved anerkende kunstneren.

Det er brugbart når man gerne vil gøre personlige erfaringer almene og fælles, uden at det bliver til en stigmatiserende selvudlevering.

I U-turn har man også lavet skrivegrupper. De har brugt en opskrift fra forfatterskolen, hvor man mødes og læser et forlæg fra litteraturen, hvorefter man får måske et kvarter til at skrive en tekst, som man bagefter læser højt for hinanden og diskuterer. Her er et billede fra corona-tiden, delvist på zoom, hvor jeg og Cecilie Ramsing var med som forskere, og vi ser også psykologen Kristian Kofod fra U-turn, og så digteren Josefine Gråkjær Nielsen og nogle unge fra U-turn.

En af øvelserne gik ud på at skrive ud fra et portræt af Thorvaldsen. Sara, som vi kalder en 15-årig pige, skrev:

Når jeg ser et billede af nogen der ligner min far, får jeg lyst til at græde

Jeg undrer mig over, om der er nogen, der associerer andres udseende med mit

æstetik plejer at forsømme begrebet om produktivkraft. Men det er, langt inde i de teknologiske processer, subjektet, der er produktivkraft, stivnet som teknologi. Produktioner, som går uden om det, og ligesom vil selvstændiggøre sig teknisk, må korrigeres via subjektet". (Adorno, 1972, 69)

Men konkluderer hurtigt,

at der er intet karakteristisk ved hverken mit udseende eller persona

og så får jeg igen en lyst til at græde

Men jeg er alt for sej og dejlig til at græde,

så jeg rejser mig op og fortsætter min latterlige tilværelse

stadig præget af savnet til en mand, der sidder derhjemme og venter på,
jeg kommer hjem igen

Da hun havde læst det højt, kom følgende ordveksling:

KRISTIAN: (lavt) Han ligner din far?

SARA: Ja.

ANDREAS: Man, man.. man bliver sådan lidt fristet til at spørge om hvad for nogle andre eksempler du har på, hvor du har haft den her følelse, tror jeg, men det ved jeg ikke, om det er at stikke fingrene for meget i noget personligt, frem for teksten, men øh?

SARA: Nåeh, nej, men det ved jeg faktisk heller ikke rigtig helt selv, eller... Altså, jeg tror tit, at jeg er præget af sådan... sådan et fjernt savn... jeg kan ikke rigtig sådan... placere det, eller sådan rigtig italesætte det, på en eller anden måde, fordi der bare er sådan... Ikke sådan vildt nær relation med min far længere, fordi at jeg netop har taget ret meget afstand de sidste par år i forbindelse med frigørelse og na na na na (lidt latterliggørende tonefald). Og så, sådan, ja, i don't know.

Det man snakker om i skrivegruppen er digtene, ikke personerne. I modsætning til gruppeterapi, har Sara ikke nogen udtalt forpligtelse til at være motiveret for at åbne sig og tale om sig selv. Andreas, som er midt i tyverne og har flere år på bagen i U-turn, spørger alligevel efter forbindelsen til Saras eget liv, og Sara siger også noget om det, men hun klargør præmissen: Hun ”ved det faktisk heller ikke rigtig selv”. Hun tilbyder en psykologisk analyse, som hun – ikke afviser, men – straks parodierer: ”nanana”. Og ”sådan, ja, I don't know”. Lidt efter siger hun

Jeg var sådan lidt blank og så faldt det mig bare ind, og sådan, ja - der var ikke rigtig noget, sådan, selvkontrol.

Digteren har ikke forklaringen på eller fortolkningen af, eller endda kontrollen med, teksten. Digtet er ikke et spejl, det handler ikke nødvendigvis lige om hende selv, på en måde hun skal stå inde for, og det skal hverken fremvise hendes syge sind eller hendes motivation. Sara kan undersøge digtets temaer, fx det om forholdet til éns far, om motiver om frigørelse, løsrivelse og savn, uden at drukne i dem. Og ligesom Alex med cykelvideoen, kan hun gøre det sammen med os andre. Hun kan ovenikøbet blive anerkendt for sit bidrag til forståelsen af en verden, vi deler, ved at vi tager hendes tekst alvorligt som digt.

Jeg synes ikke det er så mærkeligt, at de unge er glade for skrivegruppen i U-turn. Og jeg glæder mig meget til at arbejde videre med at forstå hvorfor, og hvilke problemer og faldgruber der selvfølgelig også må være.

Konklusion - en post-psykologi om omsorg

Men foreløbig tænker jeg altså, at arbejdet med æstetiske motiver netop kan være en måde at invitere de unge til at se deres motiver udefra, til at bidrage til at vi i fællesskab får bedre sprog og forståelse for motiver, som vi allesammen har svært ved at håndtere. En måde at arbejde omsorgsfuldt og pædagogisk med META-MOTIVER, altså med motiver for at være motiveret.

Fagligheden i de analyser – og i de praktiske eksperimenter – handler selvfølgelig et stykke ad vejen om kunstteori og kunstnerisk praksis. Kristian er fx psykolog, men han kan og ved også en hel masse om foto og film. Og Josefine er både psykolog og digter. Faktisk tror jeg det er en vigtig ressource, når man arbejder med mennesker, at man ikke er alt for énspreget, og at man kan træde frem som en lidt mere alsidig person. Både med ting man er god til og med ting man bare kaster sig ud i – som når Kristian også skriver digte i skrivegruppen.

Men den humanistiske omsorgs-faglighed, den pædagogiske faglighed, som jeg her har villet fremstille, handler ikke så meget om de specifikke elementer som det handler om det at sætte dem sammen i dialog med brugerne. Det gælder de kunstneriske aktiviteter og værker, men sådan set også de forskellige metoder og modeller og vidensformer og fremstillingsformer, der findes i det praktiske felt – motiverende samtaler, løsningsfokuseret terapi, adfærdsdesign, folkepsykologiske visdomsord i Narcotics Anonymous og meget andet. De skal kendes og bedømmes på deres egne præmisser, i deres egen objektivitet, hver for sig, men de skal også vurderes og forstås for, hvad de bidrager med til de praktiske og eksistentielle helheder, man forholder sig til. De skal rives ud af de mere eller mindre lukkede universer, de er artikuleret i, og artikuleres på ny, RE-ARTIKULERES, med respekt for hvad de er og hvad de kan,

men også med dristighed og kritisk sans for deres kontingens, altså for at de kunne være anderledes.

Man kunne også tale om det som en **post-psykologi**, som altså ikke skal misforstås som noget der kommer efter psykologien, men mere det at bruge psykologierne reflektivt og kreativt.

Den form for re-artikulation må også selv vurderes kritisk. Når den faglighed ikke længere er bundet hverken til formel standardisering eller til etablerede standarder i institutionelle traditioner, står den mere til regnskab for en bredere demokratisk diskussion om hvor den fører hen, om hvilke hensyn og hvilke perspektiver den kan indoptage. Når den hele tiden bestræber sig på objektivitet ved at overskride lokale og tidsbundne standarder, bliver den ikke til at skelne fra etik.

Men den kan ikke forlade sig på selve overskridelsen. Den kan kun stå til regnskab hvis den løber den *risiko* at faktisk foreslå tænkemåder og handlemåder og etikker, som andre kan kritisere, både fordi de bygger synligt på nogle traditioner, selvom de reviderer dem, og fordi de peger på noget bestemt og ikke kun på noget ubestemt. Det kan man bl.a. lære af føromtalte Isabelle Stengers.

Nu kan man spørge: Har jeg selv peget på noget risikabelt og bestemt, eller har jeg, med æstetikens dissens, endnu engang blot udpeget den rene overskridelse? Det er et godt spørgsmål, for de tendenser jeg beskriver er selv objektive, dvs. de er ikke tilfældige, og selvfølgelig kan jeg selv falde for dem.

Mit svar er tilsvarende komplekst. For det første er den grundlæggende karakteristik af det sociale arbejde, omsorgsarbejdet, som dialogisk, reflektivt og helhedsorienteret, langt fra kun negativt bestemt. Det forudsætter selv en teori om subjektivitet, om menneskers både spontane og kultiverede begær for at deltage i at skabe og påvirke vilkårene for vores liv, og om hvordan det begær fremstilles som bestemte motiver i praksis, men også hele tiden presser på for at overskride sine bestemte former. Det viderefører for det andet også en bestemt tradition for at tænke og at praktisere velfærdsstaten som en responsiv stat, der i dialog med civilsamfundets aktører aktivt skaber vilkår for det gode liv, og som rummer institutioner, der drager omsorg for personer og fællesskaber i en mere almen forstand end det kan organiseres kommercielt og kontraktligt. Det knytter for det tredje an til den stadig mere påtrængende bevægelse for bæredygtige lokale fællesskaber, som er åbne for og dannes gennem udveksling, med universelle perspektiver og globalt udsyn, men også med en unik og situeret omsorg og kultur, og de vidensformer, der knytter sig til begge dele, på én gang uerstateligt individuelle og ubestikkeligt åbne.

På den måde ligner den faglighed den moderne kunst, som hele tiden skurrer, hele tiden overskrider og skubber til vores måder at føle og opleve verden – men som også hele tiden gendanner og citerer traditioner, og ikke mindst faktisk skaber værker, som man kan forholde sig til. Både kunstværker og videnskabelige tekster er på den måde endelige. De kan kun håbe på at blive set, hørt og læst, og netop derved også selv blive gentænkt, reartikuleret, ind i nye sammenhænge.

Jeg vil slutte med det håb, også for min forelæsning her, og for alt det arbejde og alle de tanker, jeg har lånt af alle jer andre, og både prøvet at respektere og at sætte i en ny sammenhæng.

Tak for det og for dem, og tak for jeres opmærksomhed!

Epilog august 2023

Der er nu gået et år siden jeg holdt den tiltrædelsesforelæsning. Teksten er i mellemtiden blevet forsynet med referencer og har været en tur forbi Nordiske Udkasts redaktion (imens har jeg færdiggjort den store udgave af de pointer den rummer, nemlig bogen *Rearticulating Motives*). Suppleret med den videooptagelse, der blev lavet⁵, minder teksten her om den akademiske begivenhed. Men den forløbne tid minder også om, hvordan tekster er en anden slags fremstilling end levende ord. Ganske som de digte og videoer, som jeg fortalte om (hhv. beskrev) at de unge lavede i U-turn. Dog, forelæsningen var nu faktisk kun delvist “levende ord”, for jeg læste højt af mit manuskript. Det er sådan noget man kan gøre ved akademiske events som denne. Så opstår der en særlig slags dynamik mellem tekst og situation⁶. Og vi mindes om, at nok så levende ord altid også har reference til betydningsbærende materielle artefakter (især måske hvis vi har læst Derrida). Når en tiltrædelsesforelæsning derefter trykkes, skal teksten være tro mod begivenheden (dvs. fremstille en troskab mod en derved genfremstillet begivenhed). Derfor må der en epilog til, hvis forfatteren skal forholde sig til indvendinger fra redaktører.

I dette tilfælde savnede redaktøren, at jeg forholder mig (kritisk) til kunst og æstetik “og kunstens kritiske placering samt evt. en overvejelse om hvorvidt brugen af kunst i omsorgsarbejde er velvalgt – og ikke bare en terapeutisering, som måske varmer i

⁵ Og som for tiden ligger på [https://pure.au.dk/portal/da/activities/fremstilling-af-motiver\(9b6ecd99-be8e-4a25-9c31-804ed1e33930\).html](https://pure.au.dk/portal/da/activities/fremstilling-af-motiver(9b6ecd99-be8e-4a25-9c31-804ed1e33930).html)

⁶ Læs evt. herom i Goffman’s klassiker “The Lecture” (1981).

en tid”. Min første reaktion var (den nok meget almindelige), at “jamen der *står* jo allerede...!” – om kunstens (meta-)relevans, med henvisning til anerkendte teoretikere; og om, hvordan kunsten, i min fortolkning, netop er på sin plads i omsorgsarbejde fordi den kan overskride rammerne for det terapeutiske (s. 14-15). Og dernæst at forklare videre: Det jeg kalder “omsorg” er jo netop bredere tænkt og praktiseret end “behandling” eller “terapi”, for det er ikke bundet til kun at helbrede givne sygdomme (som fx “afhængighed”). Og derfor er æstetikens potentiale for at problematisere givne rammer (meta-) relevant, når man vil vriste sig fri af “behandling” og udfolde en mere almen omsorg.

I “The Aesthetic Turn” (2019) skriver Sverre Raffnsøe, at æstetikken bliver relevant flere og flere steder som tiden går, fordi “we must increasingly (re)locate, transgress, and restate ourselves without knowing ourselves in advance”. Det er netop den udfordring, den opgave, der forsømmes så grelt når omsorg reduceres til evidensbaserede behandlingsprocedurer, som det jo sker for tiden. Og det gør det svært for unge brugere af socialt arbejde og psykiatri, som ikke har så megen glæde af hele tiden at blive genfundet og genbeskrevet alene som misbrugere, sindslidende, kriminelle m.v.

Men redaktøren er jo ikke bare en uopmærksom læser. Hvorfor står hans spørgsmål tilbage, selvom jeg egentlig havde besvaret det? Ved nærmere eftertanke (faciliteret mere af tekstens langsomhed end af alder og erfaring) kan det være fordi den disruption, den sociale acceleration, som gør æstetikken relevant, også er et problem, og ikke mindst et omsorgsproblem. Til syvende og sidst er den omsorgskrise, vi står midt i, ikke kun et udtryk for en forbenet nyliberal ideologi og styring, men også for det dybere problem, at moderniteten / kapitalismen / antropocenen får “alt fast og solidt til at fordufte” (som allerede Marx beskrev⁷), herunder livsgrundlag, fællesskaber og kulturer, og slet ikke har noget svar på, hvordan bæredygtige levemåder og miljøer kan nydannes. Herunder hører ikke mindst en blindt forceret teknologisk revolution, som det stadige arbejde med at genetablere etikker og kulturer sakker mere og mere bagud for.

Over for det problem kan vi ikke nøjes med æstetikens dissens (Ranciere) eller dissonans (Adorno). Lige som det gælder i problematikken om objektivitet i forskning (s. 85), kan forandringens negative moment ikke stå alene⁸. Når Ranciere og Adorno

⁷ I Det Kommunistiske Manifest, se <http://www.marxisme.dk/arkiv/marx-eng/1848/manifest/manif1.htm>

⁸ Som Bloch skrev i en kommentar til Bergson: Hvis alting kun er proces og bevægelse, ender det med at forblive det og kun det – dvs. det slår (dialektisk) om i stilstand (Bloch, 1995, 140).

fremhæver æstetikens konstruktive, skabende aspekt (til forskel fra dens mimetiske aspekt), så skriver de mest om negationen, altså om at givne former for sanselighed og mening ikke bare gengives (mimetisk), men brydes op: Man bliver ikke kun rørt, men også bevæget. Men kunstværker *skabes* jo som *konkrete* ting. Der er altid også et positivt, et formgivende og fællesskabende moment (hvilket jo også udtrykkes af Bourriaud's relationelle æstetik).

Det er det, der gør det interessant at læse en ellers på mange måder problematisk filosof som Bernard Stiegler (selv om han bl.a. hænger fast i psykoanalysens energitænkning). Stiegler satte på begreb hvordan svaret på antropocenens disruption må være skabelse af "lærende territorier", dvs. lokale bæredygtige fællesskaber, som komplekse og enestående kultiveringsprocesser, hvori personer kan individueres, dvs. dannes som enestående. Og han henviste bl.a. til kunstneren Joseph Beuys' idé om "social selv-skulpturering" (Stiegler m.fl., 2021). Den økologiske opbyggelighed er for Stiegler (2010) det mest almene begreb om omsorg (fransk: *soin*, panser).

Den tanke kan bruges som ledetråd i mangt og meget i denne tid. Blandt andet har Latour & Schultz for nylig på interessant vis gentænkt klassebegrebet i et tilsvarende lys (2022). Ser vi på omsorgsarbejde med unge rusmiddelbrugere, kan vi i første omgang anerkende de mangfoldige (sub-) kulturelle udtryk, som i et halvt århundrede har tematiseret og måske besunget rusmidler, og som traditionelt har stået som "underground" modpol til socialarbejdets normaliseringsbestrebelse. Når de arbejder med "Musikfællesskabet" i U-turn, må de være på højde med de kulturer (fx i hiphopkulturen), og sammen med de unge gå i dialog med dem, anerkende den dissens, de åbner for. Men de må også (derved) genfortolke dem i den bredere omsorgsramme, de skaber sammen, med centrum i U-turn, som derved træder i karakter som velfærdsstatslig institution på en anden og mere omfattende måde end med evidens for "nedsat hashforbrug" hos brugerne (selv om moderering af hashforbruget givetvis også hører med).

Opsummerende: Kunsten er altså ikke et terapeutisk redskab, og heller ikke et idealistisk tidsfordriv. Dens motiver er, på linje med bl.a. den kritiske psykologis og postpsykologiens motiver, måder at forstå og at ny- og genfremstille bæredygtige omsorgsfællesskaber.

Hermed er jeg nået frem til faktisk at måtte takke redaktionen for at få mulighed for at tydeliggøre den almene etisk-politisk-økologiske sammenhæng, som de forhold, jeg diskuterede i min tiltrædelsesforelæsning, giver mening i.

Referencer

- Adorno, T.W. (1972). *Ästhetische Theorie. Gesammelte Schriften: Bd. 7.* Suhrkamp-Verlag
- Alcoholics, A. (2001). *Alcoholics Anonymous: The Big Book. How Many Thousands of Men and Women Have Recovered From Alcoholism.* New York, Alcoholics Anonymous World Services, Inc.
- Bloch, E. (1995). *The Principle of Hope.* Cambridge, Mass, USA, MIT Pres.
- Bourriaud, N., et al. (2002). *Relational aesthetics,* Les presses du reel Dijon.
- Danziger, K. (1997). *Naming The Mind. How Psycholog Found its Language.* London, Sage.
- Deleuze, G. and F. Guattari (1988). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrénia,* Bloomsbury Publishing
- Goffman, E. (1981). The lecture. *Forms of talk,* U of Pennsylvania Press, 162-195
- Jensen, U. J. (1992). "Humanistisk sundhedsforskning. Videnskabsteoretiske overvejelser." Udkast 20(2): 113-131
- Latour, B. & Schultz, N. (2022). *Notat om den nye økologiske klasse.* Hans Reitzel
- Martin, E. (2021). *Experiments of the Mind.* Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Miller, W. R. and S. Rollnick (2012). *Motivational interviewing: Helping people change.* New York, Guilford press
- Nissen, M. (2023). *Rearticulating Motives.* Springer
- Raffnsøe, S. (2019). *The Aesthetic Turn: The Cultivation and Propagation of Aesthetic Experience after its Declaration of Independence.*
https://research.cbs.dk/files/58520035/mppwp1_2019_SR.pdf
- Rancière, J. (2014). *The emancipated spectator.* London, Verso Books.
- Schon, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action.* New York: Basic Books.
- Schunk, Meece et. al. (2014). *Motivation in Education.* Pearson Higher Ed
- Solgaard, K.M. & Nissen, M. (2021). The potentials of a dialogical reframing of personality testing in hiring. *International Review of Theoretical Psychologies* 1:2, 104-122
- Spiegelman, A. (1986). *Maus: A survivor's tale.* Pantheon Books.
- Star, S. L. and J. R. Griesemer (1989). "Institutional ecology, translations' and boundary objects: Amateurs and professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39." *Social Studies of Science* 19(3): 387-420
- Stiegler, B. (2010). *Taking care of youth and the generations,* Stanford University Press.
- Stiegler, B. et al (2021). *Bifurcate: There Is No Alternative,* Open Humanities Press

Vygotsky, L. (1974 [1925]). *The Psychology of Art*, MIT press

White, M. (2007). *Maps of Narrative Practice*. New York, W.W.Norton.

Zittoun & Stenner. 2021. Vygotsky's Tragedy: Hamlet and the Psychology of Art,
Review of General Psychology, 25(3): 223-238